

14471/00.04.00/2023

Konsernihallinto

06.11.2023

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi hyvinvointialueesta annetun lain sekä eräiden muiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Pääministeri Orpon hallitusohjelman mukaisesti hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittaminen säädetään valtiovarainministeriön tehtäväksi ja siihen liittyen vahvistetaan ministeriön voimavaroja. VM:n johdolla STM, SM ja VM sekä muut viranomaiset seuraavat ja arvioivat hyvinvointialueiden toiminnan vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuloksellisuutta. Hyvinvointialueiden talouden ohjausta varten luodaan uusi ennakkollinen hyvinvointialueiden tehostetun talousohjauksen menettely tilanteisiin, jossa hyvinvointialueen taloudenpito on vaarantumassa merkittäväällä tavalla. Hallitus kehittää myös muilla toimin hyvinvointialueiden arviointimenettelyä rahoitusmallin uskottavuuden parantamiseksi. Ohjausmuutosten valmistelua varten on elokuun 2023 lopussa perustettu valmisteluryhmä.

Ohjauksen yhteensovittaminen ja yhtenäisten toimintatapojen luominen on kannatettavaa. Samoin päällekkäisten neuvottelukuntien ja työryhmien yhdistäminen. Parhaimmillaan VM:n vahvistuva koordinaatio auttaisi hälventämään nykyistä toiminnallisen ja taloudellisen ohjauksen välillä ristiriitaa.

Arviointimenettelyn kriteerit täyttyvät kaikilla hyvinvointialueille heti ensimmäisinä toimintavuosina. Tämä horjuttaa koko ohjausjärjestelmän uskottavuutta. Valtion tulee ottaa vakavasti käynnistämisvaiheen rahoitusvaje, joka ei johdu hyvinvointialueiden toimista tai toimeentuloedusta. Rahoituslain tasapainokriteerejä sekä itse rahoituksen tasoa tulee korjata realistiseksi. Valtion pitää nyt tukea hyvinvointialueita massiivisen uudistuksen hyötyjen realisoinnissa. Vuoden 2024 palvelujen uhkaavat leikkaukset ja lakitekniset esteet investointien toteuttamiselle hidastavat uudistusten toteuttamisen ohella talouden tasapainottamista. Lähivuosina ei ole tarkoituksenmukaista käynnistää alueiden yhdistymisen arviointia.

Hallitusohjelman mukaan VM valtuutettaisiin lain muutosten myötä puuttumaan ennakkollisesti tilanteisiin, joissa alueiden taloudenhoito on vaarantumassa merkittäväällä tavalla. VM:llä ei kuitenkaan olisi vastuuta palvelujen lakisääteisen tason toteutumisesta. Taloudellista vastuuta ja palvelujen lakisääteisiä vastuita ei voi erottaa toisistaan. Olisikin syytä pohtia perusteellisesti, miten taloudellisesta ohjauksesta korostetaan kannustavuutta. Liialliset uhkamenettelyt voivat johtaa luottamuspulaan.

Pohjois-Savon hyvinvointialue näkee välttämättömäksi, että hyvinvointialueiden ohjaukseen liittyvien säädös- ja toimintatapamuutosten valmisteluryhmään nimitetään myös hyvinvointialueiden edustus. Ohjausmuutoksia voidaan myös katsoa laajemmin hyvinvointialueiden itsehallinnon ja kansalaisten demokratian näkökulmasta. Hyvinvointialueiden valtioneuvoston ohjausta ei voida viedä niin pitkälle, että se tosiasiansa syrjäyttäisi vaaleilla valitun elimen ohjauksen kokonaan. Ohjauksen kiristäminen voi asettaa itsehallinnollisen aseman vaakalaudalle ja muodostaa näin ollen perustuslaillisen kysymyksen. Jos demokratiaan kuuluva päätösvalta ja osallistuminen rajoitetaan talouden osalta hyvin kapeaksi, kysymys ei enää ole itsehallinnosta.

14471/00.04.00/2023

Konsernihallinto

06.11.2023

Pohjois-Savon hyvinvointialueen johto tunnistaa julkisen talouden kestävyysvajeen vakavuuden ja ovat osaltaan valmiita löytämään ratkaisuja kustannusten kasvun hillitsemiseksi. Toimenpiteitä on jo käynnistetty. Nyt tarvitaan riittävästi aikaa sille, että toimenpiteiden vaikutukset alkavat näkyä.

Marko Korhonen
Hyvinvointialuejohtaja, YTT

Pohjois-Savon Hyvinvointialue
marko.korhonen@pshyvinvointialue.fi
p. 044 717 4111